

Brudnicka-Żółtaniecka, J., 2023. *Bezpieczeństwo społeczne w Afganistanie po powrocie talibów do władzy w perspektywie konstruktywistycznej*, Przegląd Geopolityczny, 43, s. 165-176.

Jowita BRUDNICKA-ŻÓŁTANIECKA

Uczelnia Nauk Społecznych w Łodzi

ORCID: 0000-0002-8767-6702

BEZPIECZEŃSTWO SPOŁECZNE W AFGANISTANIE PO POWROCIE TALIBÓW DO WŁADZY W PERSPEKTYWIE KONSTRUKTYWISTYCZNEJ

SOCIAL SECURITY IN AFGHANISTAN AFTER THE RETURN OF TALIBAN POWER IN A CONSTRUCTIVIST PERSPECTIVE

Abstract:

The signing of an agreement between the U.S. and the Taliban on the withdrawal of international troops from Afghanistan in 2020, has sparked increased interest in the state of security of Afghan society among international relations scholars, especially those who represent the constructivist position. The purpose of this article is to examine the extent to which the Taliban represent, on constructivist grounds, Afghanistan. An additional goal is to identify social security problems that may contribute to the lack of legitimacy of Taliban rule. The current difficult social situation in Afghanistan is shown, which may contribute to the international community's questioning of the legitimacy of Taliban rule, despite efforts on their part to change their identity after 2001. The state of social security in Afghanistan after the return of the Taliban to power is shown in the context of the thought of the representative of constructivism, Alexander Wendt.

Keywords: Afghanistan, security, constructivism, geopolitics, Taliban, international relations.

„Nowe” rządy talibów

Stosunki międzynarodowe w poglądach Alexandra Wendta (1995, 1999) składają się z idei, a nie z elementów materialnych. Zmiana w stosunkach międzynarodowych jest więc, zgodnie z konstruktywizmem, możliwa poprzez zmianę intersubiektywnych znaczeń i wprowadzanie nowych norm. Na owe znaczenia składają się: tożsamość i interes. „Tożsamość” to powtarzające się wzorce zachowań podmiotu, które podtrzymują trwanie konstruktów, obejmujących normy, instytucje i konteksty w jakich działają podmioty. Z kolei „interes” to oczekiwania

podmiotu wobec otoczenia kształtowane przez wartości, historyczny dorobek, bieżące potrzeby i aspiracje życiowe¹.

Głównym podmiotem, którego pozycję analizuje Wendt w swojej teorii jest państwo, a jego suwerenność jest potwierdzana w toku stosunków międzynarodowych. Znaczący prawa międzynarodowego analizując zasadność postrzegania talibów jako formalnej władzy w Afganistanie, wskazują również na „skuteczność” prowadzonej przez nich polityki². Na początku 2023 r. nie istnieje państwo, które oficjalnie uznaje rządy talibów w Afganistanie, jednak od kilku lat mamy do czynienia z „pewną przychylnością” może nie do samych talibów, ale do konieczności uznania stanu faktycznej ich kontroli większości terytorium Afganistanu. W percepcji konstruktywistycznej oznacza to stopniową zmianę „intersubiektywnych znaczeń” i próbę wprowadzania nowych norm, czego pierwszym stadium jest uznanie status quo.

Wycofanie sił międzynarodowych i przejście władzy w Afganistanie przez talibów było możliwe dzięki porozumieniu zawartym w Doha w 2020 r. między ówczesnym sekretarzem obrony USA Markiem Esperem i przedstawicielem talibów, mułłą Baradarem. W negocjowaniu i podpisaniu tej „*Wspólnej deklaracji między Islamską Republiką Afganistanu a Stanami Zjednoczonymi Ameryki dla przywrócenia pokoju dla Afganistanu*” nie uczestniczyli przedstawiciele legalnych władz ówczesnej Islamskiej Republiki Afganistanu (prezydent Ghani, premier Abdullah), ale reprezentacja talibów, czyli dawnego Islamskiego Emiratu Afganistanu. Należy zaznaczyć, że umowa z 2020 r., chociaż nie jest traktatem w świetle prawa międzynarodowego, jest ona wiążącym instrumentem prawa międzynarodowego. Budzi to kontrowersje międzynarodowe, ponieważ legalne władze Afganistanu mogłyby przyjąć stanowisko, że deklaracja z Doha stanowi ingerencję w wewnętrzne sprawy suwerennego państwa. Władze afgańskie jednak takiego zarzutu nie postawiły, a Rada Bezpieczeństwa ONZ przyjęła rezolucję 2513³, która jednoznacznie udzieliła poparcia dla tej formy negocjacji między USA a talibami, w celu przywrócenia pokoju. Tak więc bez uznania władzy talibów, państwa trzecie będą wykluczone z

¹ Na podstawie: (Mini)słownik BBN 2016 r.

² „(...) Many states have linked recognition to the formation of an inclusive and representative government, respect for human and women’s rights, and a commitment to counter-terrorism – but do not appear to doubt the Taliban’s effectiveness” <https://icct.nl/publication/recognition-talibans-international-legal-status/>, (26.01.2023).

³ Resolution 2513 (2020) Adopted by the Security Council at its 8742nd meeting, on 10 March 2020.

możliwości inwestowania w tym kraju⁴. Chiny, Rosja i Pakistan jako jedyne pozostawiły swoje placówki dyplomatyczne po wycofaniu międzynarodowych wojsk. W 2022 r. oprócz trzech wyżej wymienionych państw regularną działalność w swoich ambasadach przywróciły India, Indonezja, Iran, Japonia, Kazachstan, Kirgizja, Katar, Arabia Saudyjska, Tadżykistan, Turcja, Turkmenia i Zjednoczone Emiraty Arabskie.

W ciągu dwóch dekad amerykańskie „intersubiektywne znaczenia” w odniesieniu do talibów musiały ulec głębokiemu przeobrażeniu, skoro doszło do deklaracji z Doha i do wycofania sił międzynarodowych. W 2001 roku potencjalne rządy talibów kojarzone były z brakami na rynku powodującymi masową emigrację oraz terrorem społecznym, w którym uwięzienie groziło za posiadanie telewizora, za niewłaściwe praktyki religijne, ubiór lub nawet zbyt krótką brodę. W jaki więc sposób w roku 2020 talibowie stali się wiarygodnym partnerem? Jest oczywiste, że zmiany nastąpiły w ich świadomości i postępowaniu: gdy zaczynali dżihad byli przeważnie młodymi studentami, a obecnie są to już doświadczeni religijni politycy, świadomi warunków jakie należy spełnić, by zyskać akceptację międzynarodową. By doprowadzić do wycofania wojsk międzynarodowych ogłosili odcięcie się od Państwa Islamskiego i terrorystów. Głównym ich osiągnięciem jest nabycie zdolności uprawiania skutecznej retoryki. Od 2018 r. deklarowali odcięcie od Państwa Islamskiego, a nawet potępili atak na lotnisku w Kabulu do którego przyznało się ISIS-K⁵ (Brudnicka-Żółtaniecka, 2021). Jeszcze w lutym 2022 r. eksperci zauważali brak twardych dowodów na zaprzestanie współpracy z Al Kaidą i Państwem Islamskim (Steinberg, Albrecht, 2022, s. 7). Zachowanie talibów w oderwaniu od narracji, którą nauczyli się prowadzić tak, by osiągnąć swoje strategiczne cele, nie zawsze jest spójne z tą narracją. W październiku 2022 media obieły informacje o zabiciu przez talibów dziewięciu bojowników ISIS-K, jednocześnie wykluczając jakąkolwiek współpracę z USA w celu zwalczania Państwa Islamskiego. Tymczasem w nieodległej przeszłości tzw. sieć Hakkani`ego przeprowadzała wspólne ataki z ISIS-K⁶. Aktualnie nie są znane źródła potwierdzające współpracę talibów z Państwem

⁴ D. Grossman, *Chinese Recognition of the Taliban Is All but Inevitable*, The Rand Blog, August 27, 2021.

⁵ Państwo Islamskie prowincji Chorasán.

⁶ S. M. Gohel, *The Taliban Are Far Closer to the Islamic State Than They Claim*, <https://foreignpolicy.com/2021/08/26/afghanistan-kabul-airport-attack-taliban-islamic-state/>, (26.01.23).

Islamskim, chociaż pomocna okazuje się analiza źródeł perskojęzycznych, w których zwraca się uwagę na trudne do odnalezienia nowe wątki konfliktów i sojuszy na linii talibowie - Państwo Islamskie. Należy jednak pamiętać, że irańscy szyici posiadają właściwą tylko sobie perspektywę oceny rządów talibów ze względu na wieloletnią eksterminację szyickich Hazarów. W irańskich źródłach publicystycznych padają wypowiedzi o naiwności wiary w zmianę stanowiska talibów wobec terroryzmu jako zjawiska, ponieważ terroryści z ISIS i talibowie „(...) wychowywali się wspólnie w tych samych madrasach (...) a spoiwem są zabójstwa szyitów”.⁷

Stopniowe zmiany podejścia do talibów spowodowały, że pierwotne hasło „nie negocjujemy z terrorystami” dominujące w przestrzeni medialnej w okresie prezydentury Busha, straciło swoją aktualność. Zaczęto negocjować z pośrednikami, a niejednokrotnie także z samymi uczestnikami ataków terrorystycznych, czyli talibami. Należy pamiętać, że choć rządy Islamskiej Republiki Afganistanu były określane jako upadające, to w 2023 r. ciągle istnieje opozycja antytalibska skupiona wokół postaci Ahmada Massouda i Narodowego Frontu Oporu (National Resistance Front - NRF). Choć bojownicy NRF ciągle prowadzą walki w Dolinie Pandższiru, nie przerywają rozmów ze swoimi wrogami. Ahmad Massoud uznał, że warunkiem wstępnym byłoby przyjęcie przez talibów zasad demokracji, poszanowania mniejszości i praw kobiet. Talibowie nie chcą jednak rezygnować z wyłączności na określanie zasad rządzenia państwem, uznając opozycję za nie na tyle poważną stronę negocjacyjną, by zmieniać swoją retorykę na bardziej „prodemokratyczną.” Massoud deklarował utworzenie „rządu cieni”, jednak warunkiem było uzyskanie wsparcia politycznego i militarnego z Zachodu.⁸ W przekazach medialnych Massoud został liderem ruchu antytalibskiego, w czym pomogły mu walki bojowników jego prywatnej armii, a zwłaszcza bycie „synem swego ojca”, czyli Ahmada Szah Massouda⁹ i poparcie rodzimej grupy etnicznej Tadżyków. Z drugiej strony, z rozmów przeprowadzonych z Afgańczykami¹⁰ wynika, że

⁷ منطالبناس — توطالبانهمانداشداعشداعشه / دینخوریفر: etemadonline.com (26.01.23).

⁸ *Son of slain Afghan hero Massoud vows resistance, seeks support*, <https://www.reuters.com/world/asia-pacific/son-slain-afghan-hero-massoud-vows-resistance-seeks-support-2021-08-19/>, (26.01.23).

⁹ Partyzant w wojnie z ZSRR, późniejszy minister obrony rządu Rabbani'ego i wiceprezydent Afganistanu.

¹⁰ Głównie diasporą pasztuńską, ludźmi płynnie posługujących się angielskim i po ucieczce z Kabulu zamieszkałymi w krajach UE.

stwierdzenia o przywództwie opozycji przez Massouda są wyolbrzymione. Informują oni o „zalewaniu” social mediów grafiką i opiniami poparcia dla „Iwa Pandzsziru”, zwłaszcza w czasie wzmożonych walk jego armii z talibami. Zarówno wiara w jego zwycięstwo jak i szczerść jego demokratycznych deklaracji są dość często kwestionowane. Brak zaufania wynika z przeszłych poczynań Massouda – m.in. utrwalanie podziałów etnicznych i bezwzględne niszczenie infrastruktury w imię „przyszłego zwycięstwa”. W tych okolicznościach zrozumiała wydaje się postawa Zachodu, który już raz inwestował w „budowanie państwa” na zasadach demokracji i nie chce ponownie ryzykować w imię „nowego konstrukt”, skoro nawet w gronie opozycji antytalibskiej trwają konflikty (ich strony to m.in. były wiceprezydent Amrullah Saleh, obecnie w sojuszu z Massoudem oraz były prezydent Ghani).

Zaangażowanie USA w wojnę z terroryzmem, oraz późniejsza stabilizacja sytuacji w Afganistanie była „konstruktem” wpisującym się w promocję demokracji. W czasie tego procesu zmianie uległy elementy systemu międzynarodowego, przy czym zmiany te i dominująca w stosunkach międzynarodowych narracja sprzyjała nowemu sposobowi rozumienia demokracji, który godziłby ze sobą styl zachodni z tradycją afgańską. Dużo więcej trudności przysparza udzielenie odpowiedzi na pytanie: czy zmienili się talibowie? Bazując na założeniu Wendta, że struktura musi być obserwowalna i trwać w czasie, ponieważ konstruuje ją również przeszłość, a błędem jest zbytne poleganie na narracji politycznej, nie ma podstaw do stwierdzenia, że talibowie zmienili swoją wizję państwa. W kolejnej części wnioszek ten zostanie rozwinięty i uzasadniony w odniesieniu do sytuacji społecznej państwa afgańskiego.

Bezpieczeństwo społeczne po wycofaniu wojsk międzynarodowych

“Bezpieczeństwo społeczne” oznacza ochronę egzystencjalnych podstaw życia, zapewnienie możliwości zaspokajania indywidualnych potrzeb (materialnych i duchowych), oraz realizację aspiracji życiowych poprzez tworzenie warunków do pracy i nauki, ochronę zdrowia i gwarancje emerytalne (Skrabacz 2012, s. 38). Taka definicja może sprowokować ekspertów nauk społecznych do zadania pytania czy właściwe jest jej zastosowanie w odniesieniu do sytuacji w Afganistanie – jednym z najgorszych miejsc na świecie pod względem warunków życia. Bezpieczeństwo społeczne polega nie tylko na zapewnieniu przetrwania, ale także stworzeniu warunków rozwoju, m.in. dzięki godnym warunkom pracy. W Afganistanie, gdzie islam normuje wszelkie

aspekty życia społecznego, występuje odniesienie do zapewnienia tego, co rozumiemy dziś w naukach społecznych jako „bezpieczeństwo społeczne”, jednak z innym rozkładem akcentów. W cywilizacji zachodniej pierwszym podmiotem, który ma zapewnić zaspokojenie potrzeb jednostki i grupy społecznej pozostaje państwo. Tymczasem w przypadku Afganistanu obowiązek ochrony potrzeb egzystencjalnych społeczeństwa przypada na dwa systemy: system państwowy (instytucjonalny) i nieformalny (obyczajowy).

Celem islamu jest zapewnienie wyznawcom bezpieczeństwa, zarówno w życiu doczesnym jak i po śmierci. Podstawą bezpieczeństwa całej społeczności muzułmańskiej jest solidarność, czyli idea przekraczająca granice państw. Koran opisuje dwie formy dobroczynności: taką, którą możemy określić jako społeczną (*sadaka*), oraz zinstytucjonalizowaną (*zakat*). *Sadaka* jest dobrowolnym wsparciem potrzebujących i powinna pozostać nieujawniona, tzn. wierzący nie udziela jej dla swojej chwały. *Zakat* to pewna forma podatku, który przeznaczony jest oficjalnie m.in. na pomoc najuboższym (Siewierska 2016, s. 347). Co do reguły *zakat* jest pobierany i dystrybuowany przez państwo, a od jego poborem od wiernych pozostających w diasporze zajmują się specjalnie powołane agencje zagraniczne. Państwo może dowolnie rozdzielać środki finansowe z *zakat* na te cele, które w danym momencie uznaje za najważniejsze. Może być to budowa nowego meczetu, albo wsparcie dżihadu. Poziom życia społeczeństwa zależy więc w dużej mierze od polityki państwa, a z drugiej strony od efektywności systemu nieformalnej działalności charytatywnej. Ponieważ system ten nie podlega formalnym sankcjom może charakteryzować się nierównością dystrybucji. Przykładem może być wspieranie klanu jedynie w obrębie więzów krwi i przekazywanie środków od najbogatszych ich członków do najuboższych. Jednak klany i rodziny są przecież silnie zróżnicowane, co przesądza o tym, że wsparcie nieoficjalne, mimo że funkcjonuje na podstawie zasady solidaryzmu, nie zapewnia równomiernej dystrybucji zasobów. Należy zauważyć, że Koran wspomina nie o obywatelach, ale o wspólnocie wiernych. Czynnikiem polityczny jest zatem kluczowy i od interpretacji zasad Koranu przez władze zależy rozumienie bezpieczeństwa społecznego jak i określenie zadowalającego poziomu tego bezpieczeństwa. W tych okolicznościach pojawia się problem wykluczenia społecznego, które w Afganistanie dotyczy m.in. dwóch grup: szyickich Hazarów oraz kobiet.

Wykluczenie społeczne w tych dwóch przypadkach może zostać określone jako atrybut społeczeństwa, oraz negatywny proces w którym

określonym grupom nie przysługują pewne prawa, i mają one utrudniony dostęp do dóbr i zasobów (Gore, Figueiredo, 2003, s. 9-35). By móc określić daną grupę społeczną jako wykluczoną muszą zostać spełnione pewne kryteria. Próbę stworzenia takiego zestawu podjął Fred Mahler (1993), który zidentyfikował siedem elementów wykluczenia, jakie w Afganistanie dotyczą zarówno Hazarów jak i kobiet:

1. Pozbawienie władzy i dostępu do podejmowania decyzji;
2. Mniej możliwości wyboru a więcej ograniczeń;
3. Mniej możliwości ekonomicznych i niższa pozycja ekonomiczna;
4. Mniejsze możliwości edukacyjne, zawodowe, wypoczynku itp.;
5. Większe narażenie na skutki społecznych nacisków i kryzysów;
6. Dyskryminacja prawna;
7. Społeczne naznaczanie (napiętnowanie) i praktyki dyskryminujące.

W roku 2020 zlikwidowano działające od 2001 r. Ministerstwo ds. Kobiet, eliminując kobiety z życia publicznego. Nie mogą one prowadzić jakiegokolwiek działalności, także w organizacjach pozarządowych walczących o przestrzeganie praw człowieka. Ignorowanie tego zakazu grozi śmiercią, której okoliczności zazwyczaj nie są wyjaśnione¹¹. Zastraszanie i groźby zemsty wobec grup uważanych za słabsze, np. wobec kobiet czy biedoty, nie są również niczym nowym dla społeczeństwa afgańskiego. Zjawiska tego typu nasilały się zazwyczaj przed wyborami politycznymi, już za czasów prezydentury Hamida Karzaja.

Kobiety w sferze publicznej mogą poruszać się wyłącznie w towarzystwie męskiego opiekuna i muszą korzystać z burki, a jeśli ich twarze są wystawione na widok innych osób, ich opiekun może zostać osadzony w więzieniu. Nawet manekiny sklepowe o damskiej sylwetce mają zakrywane twarze czymś w rodzaju folii spożywczej, by nie stanowiły pretekstu do interwencji urzędników Ministerstwa ds. Krzewienia Cnót i Zapobiegania Występkom.

Należy zauważyć, że sytuacja braku praw kobiet w Afganistanie nie jest jedynie poddana krytyce opinii w krajach zachodnich, ale także przez same Afganki, co tym samym zbija argument o konserwatywnym charakterze społeczeństwa afgańskiego. Przeczą temu wypowiedzi przedstawicieli młodej diaspory Afgańczyków (także w social mediach)

¹¹ *Afghanistan: Former female lawmaker shot dead in Kabul*, <https://www.dw.com/en/afghanistan-former-female-lawmaker-shot-dead-in-kabul/a-64398102>, (26.01.23).

wyrażające poparcie dla powszechnej edukacji i przyjęcia zachodniego stylu ubioru kobiet. Afganki życzą sobie korzystać z takich samych praw, jakie przysługują kobietom w demokratycznych państwach. Komunikacja internetowa pozwala na upowszechnianie informacji na temat dyskryminacji w Afganistanie i konsekwencji praktyk dyskryminacyjnych. Zakaz wykonywania pracy przez kobiety jest niebezpieczny dla stanu zdrowia społeczeństwa, ponieważ sankcje obejmują pielęgniarki i lekarki. Budynki medyczne zostały podzielone na przeznaczone dla mężczyzn i przeznaczone dla kobiet, które mają prawo korzystać z nich jedynie w razie porodu, gdyż „jedynie poród w mniemaniu talibów wymaga asysty personelu medycznego, a pozostałe choroby przypadają wyłącznie mężczyznom”.¹²

Sprzeciw wobec polityki talibów wywołało także ograniczenie kobietom prawa do edukacji powyżej szkoły podstawowej. Odpowiedzią na protesty były pojmania, tortury i pobicia uczestników. Należy jednak zauważyć, wracając do zagadnienia „zmiany talibów” od 2001 r., że oprócz nagrań brutalnych zachowań, można spotkać się i z takimi, gdzie protestujący są jedynie otoczeni przez uzbrojonych talibów, którzy przy włączonych kamerach nie reagują na ich hasła. Innym dowodem na umiejętne wykorzystywanie mediów przez talibów są „nowoczesne” akcje propagandowe tworzone w państwowej telewizji, ale i social mediach w językach paszto, angielskim, urdu i arabskim. Media irańskie określają Twitter mianem „ulubionej” platformy talibów, jednak można przypuszczać, że są oni aktywni w całej cyberprzestrzeni¹³. Nie brakuje głosów międzynarodowego potępienia wobec zakazu edukacji dla kobiet, także ze strony państw muzułmańskich takich jak Arabia Saudyjska, a szczególnie Turcja, której minister spraw zagranicznych określił zakaz talibów jako: „*ani humanitarny, ani muzułmański (...)* wręcz niezgodny z islamem promującym rozwój i naukę”.¹⁴

Chociaż istnieją dowody na ograniczenie praw kobiet, to brakuje informacji pozwalających na stwierdzenie, że nastąpiło jednoczesne zwiększenie ich obowiązków. Same rodziny afgańskie są na tyle hermetyczne, że mało prawdopodobne, aby kobieta udzieliła odpowiedzi

¹² در افغانستان زنانی سلامتعمومی دهابرای از ادامہکار در بخشبهداش توتهدی دی نام
źródło: <https://www.independentpersian.com>, (18.01.23).

¹³ هانور سانهی بی دآزادی غاتگستردهطالبانواختناقش دی تابل
źródło: <https://www.independentpersian.com>, (18.01.23).

¹⁴ Turkey, Saudi Arabia condemn Taliban's university ban for women, źródło: <https://www.aljazeera.com/news/2022/12/22/turkey-saudi-arabia-condemn-talibans-university-ban-for-women>, (18.01.23).

o nadmiernym obciążeniu obowiązkami, zwłaszcza że zawsze towarzyszy jej męski opiekun. Jeśli jednak kobiety mają ograniczony dostęp do rynku pracy, to może zmniejszyć się ich status majątkowy. Nie wszystkie zawody automatycznie mogą być zastąpione przez mężczyzn, co wynika z braku wykształcenia, ale i sytuacji wielu rodzin, gdzie mężowie i synowie kobiet byli niepełnosprawni w związku z walkami z wrogiem (talibami, ISIS, wojskami międzynarodowymi). Prawo do opieki zdrowotnej zostało również ograniczone i w związku z tym można domniemywać, że kobiety organizują sobie usługi zdrowotne w ramach nieformalnej samopomocy, jeśli zgodę wyrazi ich męski opiekun.

Te same elementy wykluczenia społecznego które dotyczą kobiet, występują w odniesieniu do społeczności Hazarów. Należy podkreślić jednak, że w przypadku Hazarów występuje większe ryzyko zabójstwa ze względu na pochodzenie etniczne, tzn. wynikające nie z niezastosowania się do nowego prawa talibów, ale z faktu samego urodzenia. Po ogłoszeniu utworzenia Islamskiego Emiratu Afganistanu, Hazarowie nie posiadają żadnej politycznej reprezentacji ani w parlamencie, ani na szczeblu prowincji i dystryktów. Około 100 hazarskich sędziów zostało usuniętych z sądownictwa powszechnego z uzasadnieniem nowych władz: „Hazar nie może być sędzią.” Jeśli wziąć pod uwagę zabójstwa etniczne, to talibowie wskazują za odpowiedzialnych ISIS-K, lub sami członkowie ISIS-K się do nich przyznają. Misja ONZ w Afganistanie (United Nations Assistance Mission In Afghanistan UNAMA) zarejestrowała w roku 2021 ponad 5 tys. przypadków śmierci i zranień Hazarów.¹⁵

Wydarzeniem łączącym zjawisko dyskryminacji opisywanych grup społecznych w ostatnich latach był zamach na szkołę dla dziewcząt w Kabulu 30 września 2022 r., kiedy odbywały się egzaminy dyplomowe. Śmierć poniosły 53 kobiety, a 110 zostało rannych. Kobiety te były głównie narodowości hazarskiej. Po zamachu, do którego przyznało się ISIS-K, talibowie obiecali zwiększyć bezpieczeństwo publiczne poprzez wzmożone patrole policyjne, zachęcając jednocześnie kobiety do pozostawania w domach.¹⁶

*

*

*

¹⁵ <https://unama.unmissions.org/civilian-casualties-set-hit-unprecedented-highs-2021-unless-urgent-action-stem-violence-%E2%80%93-un-report.>, (18.01.23).

¹⁶ *The People of Afghanistan Stand Together in Solidarity to Stop Hazara Genocide*, Tony Blair Institute for Global Change, <https://institute.global/policy/people-afghanistan-stand-together-solidarity-stop-hazaragenocide.>, (18.01.23).

Porozumienie z Doha w 2020 r. z pewnością było przełomowe w zarówno w relacjach między władzami USA a talibami, jak i dla całej społeczności międzynarodowej. Istotne jest to, że oficjalne władze Kabulu były tylko pośrednią stroną zaangażowaną w proces „przywrócenia pokoju w Afganistanie”. Porozumienie stanowiło nowy „konstrukt” stosunków międzynarodowych. Nie ma możliwości by stwierdzić, że w Afganistanie pod przywództwem talibów nastąpiły zmiany prawa na wzór państw demokratycznych. Zmienił on swój styl negocjacyjny, odsuwając się od narracji terrorystycznej w zamian za przyzwolenie Zachodu na powrót do władzy, która jednak nie uzyskała poparcia międzynarodowego. Tymczasem potwierdzają się najgorsze obawy Afgańczyków o pozostawienie Afganistanu z brakiem społeczeństwa obywatelskiego i przemocą wobec grup słabszych. Po 20 latach obecności USA w Afganistanie społeczeństwo tego państwa było zmęczone ciągłymi rozbojami, wybuchami bomb pałapek, i nawet pod groźbą powrotu talibów do władzy, część mieszkańców chciała uwolnić się od ryzyka śmierci lub utraty zdrowia.

Obecnie, biorąc pod uwagę że „bezpieczeństwo” to najpierw przetrwanie, a następnie „niezakłócony rozwój”, należy stwierdzić, że faktycznie Afgańczycy są mniej narażeni na ryzyko śmierci czy poniesienie uszczerbku na zdrowiu – ustały wybuchy bomb i wymiana ognia. Jednak powrót talibów do władzy skutkuje drastycznym zmniejszeniem się możliwości niezakłóconej, dalszej egzystencji, co jest spowodowane wykluczaniem poszczególnych grup społecznych. W kraju panuje korupcja, która po upadku rządu Abdullaha wcale nie zniknęła, terror wyrażany w zakazie podejmowania pracy przez kobiety, oraz bieda spotęgowana klęską głodu w zimie 2022/23 r. USA pozostawiły po sobie część społeczeństwa, przede wszystkim młodzież, która nie pamiętała poprzednich rządów talibów. Niestety nie wszyscy zdołali wyemigrować, część z nich poniosła śmierć w czasie chaotycznej ewakuacji z lotniska w Kabulu. Należy również pamiętać, że Afgańczycy, jako jedna z najmniej wykształconych grup narodowych na świecie, nie była chętnie przyjmowana w państwach rozwiniętych Unii Europejskiej, USA czy Turcji. Większość z nich uciekła do Iranu lub Pakistanu, osiadając w regionie Pasztunistanu, gdzie napięcia etniczne tworzą podatny grunt do odrodzenia się terroryzmu w nowej formie. Brak bezpieczeństwa społecznego Afganistanu przekłada się na zagrożenie bezpieczeństwa międzynarodowego w wielu wymiarach, przede wszystkim jeśli chodzi o handel narkotykami. ONZ szacuje, że po

Brudnicka-Żółtaniecka, J., 2023. *Bezpieczeństwo społeczne w Afganistanie po powrocie talibów do władzy w perspektywie konstruktywistycznej*, Przegląd Geopolityczny, 43, s. 165-176.

powrocie do rządów talibów, 85% światowej produkcji opium pochodzi z Afganistanu.

Napięta sytuacja wewnętrzna w Afganistanie nie wystarcza, by społeczność międzynarodowa zareagowała inaczej niż wyrażeniem „słów potępienia.” A kiedy żadne państwo demokratyczne nie uzna władzy talibów, nawiążą oni stosunki z państwami, które prowadzą „politykę nieangażowania się w sprawy wewnętrzne.” Diaspora afgańska jest znacząca, a granica z państwami ościennymi nieuszczelna. Jednak żadne państwo sąsiadujące z Afganistanem, które nie zostałoby wsparte w swojej antytalibskiej polityce bez poparcia wielkich graczy tj. USA, Chin lub Rosji, nie podejmie zdecydowanych kroków by ograniczyć łamanie praw człowieka w Afganistanie. Same wymienione mocarstwa regionalne mają obecnie interes odwrotny: dostosować się do zmiany geopolitycznej i postarać się uzyskać jak najwięcej korzyści gospodarczych z Afganistanu dla siebie. Mimo to z analizy zmiany konstruktów stosunków międzynarodowych w regionie wynika, że jest jedno państwo na tyle silne, by zmienić założenie braku ingerencji międzynarodowej wobec Afganistanu talibów. Państwem tym jest Turcja aspirująca do roli przywódcy w regionie Islamu.

Literatura

- Brudnicka-Żółtaniecka, J., 2021. *Afganistan – bieżące problemy i przyszłe wyzwania*, Przegląd Geopolityczny, 38, s. 9-24.
- Gore, Ch., Figueiredo, J.B., 2003. *Wykluczenie społeczne i polityka przeciwdziałania ubóstwu*, Problemy Polityki Społecznej, 5.
- Mahler, F., 1993. *Marginality and Maldevelopment*, w: J. Danecki (red.) *Insights into Maldevelopment*, Uniwersytet Warszawski, Warszawa.
- Plebaniak, P., 2019. *Wojna jako nieporozumienie koncepcyjne. Rozważania o rozliczalności, maskowaniu oddziaływania i asabijja*, Przegląd Geopolityczny, 27, s. 9-31.
- Przybytek, P., 2018. *Koncepcja władzy państwowej i prawa w państwach muzułmańskich i demokratycznych*, Przegląd Geopolityczny, 23, s. 158-179.
- Siewierska, E., 2016. *System bezpieczeństwa społecznego w Kalifacie Sokoto*, INP UWM Olsztyn, Forum Politologiczne tom 16.
- Skrabacz, A., 2012. *Bezpieczeństwo społeczne. Podstawy teoretyczne i praktyczne*, Elipsa, Warszawa.

Brudnicka-Żółtaniecka, J., 2023. Bezpieczeństwo społeczne w Afganistanie po powrocie talibów do władzy w perspektywie konstruktywistycznej, Przegląd Geopolityczny, 43, s. 165-176.

Steinberg, G., Albrecht, A., 2022. *Terror Against the Taliban Islamic State Shows New Strength in Afghanistan*, SWP Comment No.12 February.

Wendt, A., 1995. *Constructing International Politics*, International Security, vol. 20, no.1.

Wendt, A., 1999. *Social Theory of International Politics*, Cambridge University Press.

Streszczenie:

Podpisanie porozumienia między USA i talibami dotyczące wycofania wojsk międzynarodowych z Afganistanu w 2020 r. ,wywołało wzmożone zainteresowanie stanem bezpieczeństwa społeczeństwa afgańskiego wśród badaczy stosunków międzynarodowych, zwłaszcza badaczy reprezentujących stanowisko konstruktywistyczne. Celem artykułu jest zbadanie, na ile talibowie stanowią, na gruncie konstruktywizmu, reprezentację Afganistanu. Celem dodatkowym jest wskazanie problemów bezpieczeństwa społecznego, które mogą przyczynić się do braku legitymizacji rządów talibów. Ukazano bieżącą trudną sytuację społeczną Afganistanu, która może przyczynić się do zakwestionowania legitymizacji rządów talibów przez społeczność międzynarodową, mimo działań z ich strony, mających na celu zmianę ich tożsamości po roku 2001. Stan bezpieczeństwa społecznego w Afganistanie po powrocie talibów do władzy został ukazany w kontekście myśli przedstawiciela konstruktywizmu, Alexandra Wendta.

Słowa kluczowe: Afganistan, bezpieczeństwo, konstruktywizm, geopolityka, talibowie, stosunki międzynarodowe.